

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 April 1878, kl. 12 midd.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i § 75 Riksdagsordningen.

I ändamål att åt de olika meningsgrupper, som kunna inom Kammarne förefinnas, bereda utväg att, i ett visst förhållande till hvarje sådan grupps personantal, i Riksdagens Utskott insätta medlemmar samt såmedelst förebygga, att utskottsvalen må gå uteslutande i den rigtning, som en enda menings flertal funne för godt att bestämma, har Herr *H. L. Rydin* uti en i Andra Kammaren väckt, till Konstitutions-Utskottet öfverlemnad motion föreslagit, att § 75 i Riksdagsordningen måtte erhålla ett tillägg af detta innehåll:

»När 20 medlemmar af Kammare, vid val, som af Kammaren företages, derom väcka förslag, skall valet företagas på följande sätt: De afgifna röstsedlarnes antal delas med antalet af de ledamöter, som skola väljas, och den sålunda erhållna qvot, med bortkastande af bråket, lägges till grund för valet. Sedan röstsedlarne blifvit afgifna, upptagas de deretter af Talman, som uppläser det första på hvar af sedlarne uppförda namn. De sedlar, på hvilka samma namn är först uppfördt, läggas samman och så snart ett namn förekommit så ofta, att de derpå afgifna röster hafva nått ofvan angifna qvotal, afbrytes läsningen och den, som fått sig beräknadt detta röstetal, förklaras vald. Derpå fortsättes med uppläsningen af de återstående röstsedlar sålunda, att, om på någon af dessa den allaredan valdes namn finnes stå först, detta öfverstrykes, och det nästa namnet betraktas såsom först skrifvet. När på nytt ofvan angifna qvotal af röster förekommer för någon, så förhålles åter på nyss angifna sätt, och när detta val dermed är afgjordt, fortsättes åter uppläsningen med iakt-

tagande af förut angifna förfarande, så att namnen på de redan valde, der de äro först anförda, öfverstrykas till dess samtliga röstsedlarne äro genomgångna eller det hela antal, som skulle väljas, blifvit valdt. Så vida icke ännu föreskrifvet antal blifvit valdt, företages fyllnadsval i vanlig ordning.

Framställning om nu angifna sätt skall ske senast i det plenum, som, efter det tid för valet blifvit utsatt, inträffar dagen före valet. Skulle ej plenum hållas mellan den dag, då valet utsattes, och den, då valet företages, må framställning ske å denna dag, och utsättes i sådant fall valet till nästa plenum, om någon ledamot det äskar.»

Till närmare utveckling af förslaget syftemål och grund har motionären hufvudsakligen anført: att en af vår statsförfattnings utmärkande egenskaper utgjordes af de utaf lika många ledamöter från hvardera Kamraren sammansatta ständiga utskott, hvilka hade att utreda och bereda riksdagsfrågorna och, om Kamrarne stannade i olika meningar, söka att sammanjemka dessa; att genom detta behandlingssätt de olika meningarne inom representationen borde få tillfälle att genom de i de särskilda ämnen, som tillhörde hvarje utskott, mest sakkunnige, erfarne och tänkesättet hos de särskilda meningsfraktionerna bäst representerande män bryta sig emot hvarandra och åstadkomma förslag eller utlåtanden, som på en gång tillgodosåge det allmännas och de enskilda intressenas befogade anspråk; att för vinnande af ett sådant resultat dock fordrades, att utskotten sammansattes på ett sätt, som gäfvade ej allenast den herskande opinionen, utan äfven den densamma kriticerande minoriteten tillfälle att deltaga uti denna diskussion, hvilken minoritetens rätt äfven erkändes i alla representativa församlingar; att man i Englands underhus, innan frågor formligen afgjordes, behandlade dem i en komité, som bildades af hela huset, och vid val af specialkomitéer vore ytterst noga, att de olika meningarne blefve representerade; att i Frankrike och Belgien representantkammarens samtliga ledamöter fördelades uti ett visst antal så kallade byråer, der hvarje viktigare fråga, innan den till afgörande i plenum företoges, blef debatterad, med tillfälle gifvet för minoritetens likasom majoritetens män att deltaga uti den förberedande öfverläggningen; att der ett sådant behandlingssätt icke egde rum, utan man, såsom hos oss, bildade utskott eller komitéer, hvilka hvardera fingo särskilda frågors behandling åt sig öfverlåten och derföre vore ännade att hos sig samla sakkunnigheten i de särskilda ämnena, ansåge man såsom en pligt att inrymma platser åt minoritetens medlemmar för att få frågorna noggrant kriticerade; att så

t. ex. vore förhållandet i Norge under det att man i vårt grannrike Danmark hade anordnat valen till utskott efter en sådan grundsats, att hvarje meningsfraktion måtte ega att, i förhållande till sin styrka insätta ledamöter i utskott; att vidtagande af någon åtgärd för skyddande af minoritetens rätt inom vår Riksdag, så att densamma kunde erhålla målsmän i Riksdagens utskott, derföre torde vara nödigt likasom det äfven måste vara nyttigt, att vår Riksdags utskott sattes i stånd att så väl och så opartiskt som möjligt fullgöra sina värf; att genom en utredning, företagen af män, som representerade de olika åsigterna i hvardera Kammarerna, borde opartiska resultat kunna vinnas, på samma gång sammanjemkning af olika åsikter efter en sådan förberedande utredning betydligt underlättades; att det sätt, hvarpå utskottstillsättningen nu egde rum, likväl ej vore egnadt att uppfylla de billiga anspråken härutinnan, utan blefve utskottstillsättningarna i vissa fall en politisk partifråga; att ehuru förut gällande Riksdagsordning sökt en utväg att ersätta goda val uti föreskriften om elektor, hvilka kunde under slutet öfverläggning uppgöra förslag till vallista, klagomål öfver ensidig tillsättning dock icke uteblifvit; att då en återgång till elektor icke kunde anses tillräckligt, syntes likväl en ej förkastlig utväg vara att vinna uti ett valsätt, analogt med det i den danska riksdagen följda, enligt hvilket i tingens förrättningsordningar vore såsom regel antaget, att, så snart ett visst antal medlemmar sådant yrkade, valet skulle ske efter proportionalitets-grundsatsen, d. v. s. att hvar och en, som erhållit röster till det antal, som angåfves af förhållandet emellan de röstades antal och antalet af dem, som skulle väljas, borde vara vald; att emot den i afseende på våra förhållanden framställda anmärkning, att någon motvigt ej behöfdes emot en i en Kammarer herskande majoritets exklusiva disposition af utskottsplatser, emedan Medkammaren genom sin utskottstillsättning gifve en motsatt åsigt tillfälle att låta sig höras, kunde erinras dels att det blott behöfdes, att den ena Kammarerna satte in endast en ledamot, som böjde sig för det herskande partiet i andra Kammarerna för att utlåtandet skulle kunna afgifvas efter partiintressets fordringar, dels att i flera fall utskottets utredning skulle göra debatten öfverflödig eller underlätta densamma, om någon af minoriteten sattes i tillfälle att i utskottet bevaka dennas billiga anspråk; samt att, om en utskottstillsättning, sådan motionären åsyftade, komme till stånd, skulle den genom det uttryck, som deri kunde gifvas åt de inom båda Kammarerna skiftande opinioner, i sin mån bidra att närmare sammanhålla såväl båda Kammarerna som de särskilda elementen inom Riks-

dagen samt främja ett godt samarbete; och har motionären för att än vidare utreda beskaffenheten af det utaf honom föreslagna valsätt, meddelat en kort öfversigt af andra dermed likartade valmetoder.

Ehuru Utskottet erkänner och uppskattar vigten deraf, att vid tillsättande af Riksdagens utskott skälig hänsyn ständigt måtte tagas till de olika meningar, som kunna vara förtjenta af att der representeras, på det att ärendena såmedelst måtte erhålla en i möjligaste måtto allsidig utredning; kan dock Utskottet ej dela motionärens uppfattning om behovet och lämpligheten af att förmedelst ett förändradt valsätt söka härutinnan bereda större trygghet.

Det valsätt, som motionären föreslagit, utgör ett af de flera, hvilka tillkommit för lösande af uppgiften att, med bevarande af den lika rösträtten och utan kränkning af det öfvervägande inflytande, som ej kan förnekas majoriteten, söka bereda utväg äfven för minoriteten att göra sin rösträtt i någon mån gällande. Denna, den s. k. proportionella rösträttens princip har ådragit sig en ökad uppmärksamhet allt efter som inom ett flertal af stater den allmänna rösträtten blifvit lagd till grund för bildande af folkvalda representantförsamlingar. Då samtliga ifrågasvarande valsystem blifvit uppställda i syfte att vinna tillämpning företrädesvis vid val af medlemmar till nationala representantförsamlingar, hafva ock i följd häraf de kritiska undersökningar, för hvilka de gjorts till föremål, gått nästan uteslutande i samma rigtning. Deremot synes ringa eller ingen vikt hafva blifvit fästad vid frågan om dessa systems tillämplighet vid val af de komitéer, byråer eller utskott, som utses af och inom sjelfva representantförsamlingarne. Den proportionella rösträtten lär ej heller hafva kommit till användning inom något annat lands riksförsamling än den danska, oakadt andra länders representantförsamlingar anse sig böra iakttaga mycken omsorg vid tillseende deraf, att medlemmar af olika meningsgrupper varda insatta uti de komitéer eller byråer, som motsvara vår Riksdags utskott. Nämnda förhållande förtjenar desto mera att beaktas, som de politiska partistriderna i en del af dessa länder utmärka sig för en synnerlig skärpa, såsom ofta utgående från olika åsikter om sjelfva styrelseformen, äfvensom från missnöje med sociala förhållanden. Häraf vill det således framgå, att den benägenhet för åsido-

sättande af minoritetens skäligena anspråk, som vid rösträttens utöfning för val af medlemmar till representantförsamlingar framträder såsom ett karaktersdrag hos majoriteten, dock i fråga om representantförsamlingarnes val af egna komitéer, byråer eller utskott skulle i allmänhet ej hafva visat sig starkare än att denna benägenhet kan af majoriteten sjelfnant tillbörligen begränsas.

Om, med det i Riksdagsordningen bestämda arbetssätt — enligt hvilket, i olikhet med hvad som eger rum inom andra representantförsamlingar med två kammare, der hvardera kammaren arbetar i särskilda komitéer eller byråer, den förberedande utredningen hos oss skall handläggas inom utskott, sammansatta af ett lika antal medlemmar ur begge kamrarna — utskotten skulle hafva erhållit ett något ensidigt uttryck af kamrarnes särskilda majoriteter, så torde den olägenhet, som möjligen häraf varit att befara, dock i väsentlig mån hafva motverkats af just samma omständighet, som antagligen utgjort en icke oviktig anledning till en sådan valens utgång, eller att Första Kammarens majoritet vanligtvis tillhört samma meningsgrupp som Andra Kammarens minoritet, hvadan kammarmajoriteterna, med afseende härå, tilläfventyrs ansett sig, utan men för ärendenas behandling i utskotten, kunna vid dessa val med större frihet än eljest följa sina politiska böjelser. Derest ändock önskligt och nyttigt vore, att, vid tillsättande af utskotten, minoritetens anspråk blefve än mera tillgodosedda än som hittills skett, så må väl ett sådant mål med lika framgång hos oss som inom andra representantförsamlingar kunna bäst och lämpligast eftersträfvast och äfven vinnas på öfvertygelsens väg, samt följaktligen blifva, hvad det verkligen bör vara, ett uttryck af representanternas känsla utaf en gemensam pligt att i främsta rummet tillse det allmännas fördel. Denna uppfattning om den ståndpunkt, som nu föreliggande fråga rätteligen bör intaga, tyckes också hafva vunnit insteg hos Kamrarnes ledamöter. Redan vid den första riksdagen efter det nuvarande representationsskicket antagande väcktes nemligen i sammanhang med upprättande af arbetsordning för Andra Kammaren förslag om den proportionella rösträttens tillämpning vid val af ledamöter till vissa utskott, men, ehuru frågan af formella skäl då ej ens kunde komma under riksdagens pröfning, har den likväl sedermera fått hvila, utan att åter upptagas förr än under innevarande riksdag. För så vidt motionärens förslag således egde den befogenhet, som motionären förmenat, lär väl knappast något annat skäl, än det här nyss förut anförda, kunna nöjaktigt förklara den omständigheten, att ett förslag, som afsåge att afhjelpa miss-

förhållanden, hvilka antagas hafva utöfvat ett menligt inflytande på utskottens sammansättning och derigenom äfven på Riksdagens verksamhet, skulle, sedan uppmärksamheten en gång blifvit fästad vid samma förslag, hafva under en jenförelsevis så lång tid som tio år lemnats åt glömskan, i motsats till hvad som eljest i liknande fall visat sig ega rum.

Enär vidare det af motionären föreslagna valsätt såsom berättigad grund förutsätter tillvaron af mer eller mindre förherskande partier inom Kamrarne, så skulle dess antagande måhända föranleda dertill, att partierna slöte sig fastare tillsammans, så att en mera skarp gräns komme att dem emellan uppdragas än som nu kunde sägas ega rum. Derest tillika partierna efter hand vande sig att uti den proportionella rösträttens valresultat se ett uttryck af all den hofsamhet i röstöfvervigstens begagnande, som skäligen kunde hos majoriteten fordras, samt denna sistnämnda följaktligen ej skulle känna någon tvekan att begagna hela den makt, som äfven detta valsätt måste åt majoriteten förläna, kunde det möjligtvis inträffa, att utskottstillsättningarne sålunda komme att vida mindre tillfredsställa minoritetens anspråk än som med nuvarande valsätt vore förhållandet. Det erfarenhetens vittnesbörd, som af motionären uti nu förevarande hänseende åberopats och som hemtats från ett grannland, der den proportionella rösträtten blifvit tillämpad vid val ej blott till representantförsamlingen, än äfven inom densamma vid tillsättande af utskott, kan icke heller anses vara egnadt att, med jäfvande af Utskottets ofvan uttalade åsigt, gifva stöd åt motionärens föreställning, att den proportionella rösträtten skulle bidra att utjemna och förmildra verkningarne af uppkommande meningssöndringar inom Riksdagen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsamt hemställa,

att Herr Rydins ifrågavarande motion ej måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 29 April 1878.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herr *Sjöberg* i afseende å motiveringen af Utskottets utlåtande;
af Herr *Bergius*: »För en noggrann och omfattande utredning af förekommande frågor är det utan tvifvel af icke ringa vigt, att de större meningsfraktionerna inom hvardera Kammaren blifva i utskotten representerade, och, om ett motsatt förfarande iakttages, så att majoriteten inom hvardera Kammaren insätter i utskotten uteslutande sina egna medlemmar, inträffar det lätt, att utskottsledamöterna gruppera sig Kammare mot Kamrarnas, hvilket åter är egnadt snarare att åstadkomma olika beslut inom Kamrarnas än att leda till den sammanjemkning af åsikter, som måste utgöra ett af ändamålen med ärendenas förberedande behandling. Likasom det således måste vara till det *allmännas gagn*, att äfven minoritetens män få deltaga uti denna förberedande behandling och med den erfarenhet och sakkunskap, som de torde böra få antagas ega i icke mindre mån än majoritetens, bidra till frågornas lösning, så lär det icke heller kunna med skäl bestridas, att en minoritet eger ett på *rättvisa* grundadt anspråk att i förhållande till sitt antal blifva såväl i Riksdagen som i dess delegationer representerad; och denna minoritetens rätt har i de flesta länder vunnit allt mera erkännande. Då nu det af motionären föreslagna valsätt, enligt hvad med det i motionen anförda exempel tydligen ådagaläggas, är enkelt och lättfattligt samt leder till det dermed åsyftade mål, att majoriteten och minoriteten blifva i förhållande till sitt antal i utskott och nämnder representerade, och berörda valsätt, så vidt jag förstår, icke heller är förenadt med någon olägenhet — dertill jag anser den omständigheten, att valen komma att medtaga något längre tid än nu är förhållandet, så mycket mindre kunna hänföras, som vid Riksdagens början, då de flesta val försiggå, göromålen icke äro öfver måttan betungande — finner jag mig böra tillstyrka bifall till motionen; och som, när val sker på det i motionen angifna sätt, det icke synes vara behöfligt att valsedel innehåller lika många namn som de personer, hvilka skola väljas, torde föreskrift äfven böra meddelas, att stadgandet i detta hänseende i § 75 Riksdagsordningen icke skall vid sådant val ega tillämpning.»

Herrar *von Stockenström*, *Hægström* och *S. Johnson* hafva annälat, att de ej deltagit uti behandlingen af detta ärende.
